

Mrzijo te, ker si oče sanj,
 večno mladi bog čistih glasov,
 pastir oblakov in zvezd.
 Ne slišijo, kako govoriš
 z besedami zemlje in morij in neba:
 Odrinite od otoka, ki ga obliva noč!
 Ne slišite, koliko pesmi
 se prebuja v gnezdih vseh vetrov,
 ne vidite nad zalivi
 prerojene svetlobe?
 Ne čakajte sredi teme,
 luč ne bo umrla.

TANTANTADRUJ

Ciril Kosmač

V pozni, jasni in rahlo vetrovni noči sem se vračal iz Pirana. Počasi sem se vzpenjal navkreber po ozki in strmi ulici, mrmraje ponavljal pripev tuje popevke, ki mi je bila ostala v ušesih, in se pogosto ustavljal ter zavzeto gledal in poslušal, kako se je jesenski peter igral z mesečno nočjo. Igral se je z njo kakor s tančico: svilen je švistelo okrog mene in nad mano, bledozlata luč pa se je mehko prelivala po položnih strehah in igrivo poplesavala po razvalovanem morju.

Tudi v mojem srcu je bilo prijetno vetrovno in v moji duši nenavadno svetlo. Spet so me obiskale tiste zlate ure, ki me vsega presvetijo in prezvonijo, da zapoje v meni tako radostno, kakor zapoje visoki poletni dan, ki obstane sredi zelene doline. Bilo je preveč lepo, zato sem vedel, da se bo vse kmalu stemnilo v tisto neznano in nepojmljivo hrepenenje, pomešano z grenkosladko tesnobo, ki me začne potiskati k pisanju. A vendar sem bil tako srečen, da bi rad vsemu in vsem povedal, kako lepo je živeti. In ker ni bilo nikjer žive duše, sem to povedal mrtoim; prav tedaj sem šel mimo pokopališča in se ozrl v posrebreni napis, ki se je svetlikal nad zaprtim vhodom.

»Resurrecturis,« sem tiho prebral, glasno pa sem rekel: »Lepo je živeti!«

A glej, moj glas se mi je zdel nekam čuden, globok in krhek, še bolj čuden pa je bil odmev mojih korakov.

»Lepo je živeti!« sem nalašč ponovil glasneje. In tedaj se mi je zazdelo, da slišim, kako tam za črnimi pokopališkimi cipresami med belimi kamni lahkotno poskakuje in se izgublja odmev mojega glasu; poskakuje kakor rahla ptica in se mi prav po ptičje rahlo posmehuje:

»Živeti — živeti — živeti —«

Bilo je malce neprijetno, a vendar hkrati tako vabljivo, da bi najbrže stopil za svojim odmevom, če ne bi bila vrata zaprta. A ker so bila zaprta, sem hitreje stopil navkreber po trdi cesti. Moji koraki so zdaj tako čudno odmevali, kakor bi za mano drobilo najmanj deset duš. Nehote sem se ozrl po širokem pasu gladke ceste. Bila je svetla in prazna vse do pokopališkega vhoda, tam pa se je posrebreni napis svetil kakor mokro, bridko zasanjano oko.

»Resurrecturis...« sem zamrmral. In tedaj sem se brez slehernega vzroka spomnil, da prav tako piše nad vhodom našega domačega pokopališča, čeprav tam napis ni iz železnih in posrebrenih črk, temveč ga je okorna roka tesarja Podzemljica z dletom oklesala v hrastovo preklado. Spomnil sem se tiste preklade in nato sem se spomnil matere, ki za njo počiva že trideset let. Spomnil sem se je tako živo, kakor že zdavnaj ne; spomnil sem se njenega obraza, njenih modrih oči, njenega blagega, a vendar tako hudomušnega smehljaja, spomnil sem se njenega toplega glasu in takoj nato njenih zgodb, ki jih je pripovedovala tako živo, da bi jih pravzaprav moral že zdavnaj napisati.

Moja duša je postajala bolj in bolj težka in moje srce vznemirjeno, kakor bi me zapekla vest. Iztekle so se zlate ure in zlomil se je visoki poletni dan. Zapihal je veter plodnega hrepenenja in rodovitne tesnobe, zato se mi ni dalo domov. Zavil sem s ceste in krenil po kolniku, ki se je vzpenjal ob suhem zidu. Kmalu sem prišel do kraljestva starega Berta, ki ima svojo hišico in svoje njivice prav na vrhu sveta in še vse obzidano z visokim zidom, ki se ponekod sicer že podira, zato pa ga prav tam obrašča gosto robidovje. Vhodna vrata so morala biti nekoč mogočna kakor vhod v graščino, zdaj pa stoji tam samo še desni steber in na njem s cementom prepleskana doprsna soha nekakšnega srednjeveškega vojščaka s čelado in hudimi brki, a brez nosa. Prisluhnil sem, če je vse tiho in če spi tudi pes, ki o njem pravi napis na leseni deščici, da je zelo hud. Bilo je vse tiho. Počasi in po prstih sem stopil mimo stebra, in sam vrag naj ve, zakaj sem vzdignil desnico k sencu, po vojaško pozdravil okrušeno soho starega vojščaka in odsekano rekel:

»Božorno-boserna!«

Obstal sem kakor pribit. Nato sem zmajal z glavo in se vprašal, od kod se je kar nenadoma vzel ta nenavadni pozdrav. In spet sem zagledal svojo mater, ki mi je nagajivo požugala in se nasmehnila z otožno hudo-

mušnostjo; in tedaj sem se spomnil, da je tako pozdravljal ponoreli zidar Luka iz njene zgodbe o Tantantadruju. Res, kako čudna so naključja napdiha! Skoraj štirideset let je bila ta zgodba zakopana v meni, zdaj pa se je sredi vetrovne jesenske noči zbudila ob okrušeni sohi nekakšnega vojščaka, vstala in zaživela.

Zavil sem na desno, stopil nekaj korakov ob obzidju, se ustavil v borovem gozdičku in sedel na zid. Noč je bila res prečudovita in jesenski veter se je igral z nočjo; kakor je kazalo, se je skrival v borovcih za mojim hrbtom, zakaj tam je najbolj šumelo. Pod mano je bil gusarski Piran. Kakor kljun velikanske gusarske jadrnice je rezal razvalovano morje, jaz pa sem sedel na vrhu griča kakor na visokem jamboru in sem se peljal z njim. Bil sem ostareli gusar, na pol slep zaradi sončnega blišča, ki sem ga popil na neizmernih ravninah oceanov, na pol gluha zaradi daljnih rjovečih viharjev, ki sem jih pogoltnil v ledenih morskih ožinah, zato pa sem vse videl s poldrugim srcem in vse slišal s poldrugo dušo. Ta podoba se mi je zazdela nekoliko pretirana, zato se je hitro prelila v drugo, ki pa je bila malce neprijetna: bil sem orel, z verigo priklenjen k jamboru. No, ostareli gusar ali ogoljeni orel, peljal sem se, spet sem se peljal v neznano, v nove neumnosti in modrosti, v trpljenja in strasti. Rjuhe, ki so se sušile na piranskih strehah in so vihrale v vetru, so bile zastavice na ladijskih vroeh, Punta je bila kljun ladje, izrezljan v doprsni podobi bohotne sirene, in svetilnik je bil njeno rdeče, stekleno oko. Z enakomernim pozibavanjem smo rezali valove. Pred nami se je razlival proti obzorju pas bledozlate mesečine. Na njej je bila tam daleč drobna črna pika, ki se je pozibavala, kakor bi droban človeček odhajal po široki beli cesti.

»Tako je hodil Tantantadruj,« sem zamrmral. »Pojdimo zdaj za njim!«

In potem? Potem je moj pogled še enkrat poromal po lepotah noči: poromal je med belimi kamni za črnimi cipresami, po stolpih stare trdnjave, po vitkem zvoniku, ki je kipel v nebo, po položnih strehah piranskega mesta. Nato pa je odšel po široki cesti mesečine na odprto morje in romal za drobno pikico mojega spomina, za zgodbo o Tantantadruju...

I

Zmrzla zemlja jim je zvenela pod okovanimi čevlji in mrzli mesec jim je svetil z neba, zakaj zimsko nebo je bilo jasno in jutro še daleč. Od daleč so korakali tudi ljudje: kmetje in bajtarji, trgovci in obrtniki, kramarji in krošnjarji, prekupčevalci in mešetarji, hlapci

in dekle, fantje in dekleta, potepuhi in skromni tatiči, izgubljene duše, berači, norčki od rojstva, ki so jim takrat rekli otroci božji, in taki, ki se jim je zmešalo kasneje, pa niso bili tako nevarni, da bi jih morali držati za zapahi. Posamez in v gručah so hiteli po vseh štirih dolinah, ki so se odpirale pred njimi. Šli so na Most, in šli so na semenj, zato so hodili molče, da so laže računali, premišljevali in sanjali o svojih potrebah in željah.

Na Most je hitel tudi naš vaški norček Tantantadruj. Kako mu je bilo pravzaprav ime, so že vsi pozabili. Rekli so mu Tantantadruj, ker je vsak stavek začel s to čudno besedo, ki pa ni bila prav nič čudna. Ko je bil še majhen in so mu vaški otročaji nagajali, se je njegova nesrečna mati zmeraj prepirala s sosedomi; s prstom je kazala otročaje, ki so stali v primerni razdalji, ter se kriče pritoževala, da mu je nagajal »ta in ta in ta in ta druja«. *Druja* je v našem narečju *drugi*. Otrok je to slišal večkrat na dan, zato ni čudno, če je iz vseh teh naglo izgovorjenih besed, ki jih še ni razumel, zanj nastala samo ena. In bila je tudi prva, ki jo je izgovoril. »Tantantadruj!« je zastokal, kadar se je potožil materi, in »Tan-tan-ta-druj...« je tiho prepeval, kadar se je igral na peči ali v prahu pred bajto. Kasneje, ko se je naučil govoriti, mu je ta beseda ostala, da je z njo razmajal glasilke in jezik. In tako je postala tudi njegovo ime.

Tantantadruj je bil zelo drobno bitje in tudi pamet je imel drobeno, njegova dušica pa je bila dovolj prostorna, da je v njej nosil svojo veliko in edino željo: umreti. Odkar mu je bila mati nekako dopovedala, da bo srečen šele takrat, ko bo umrl, je bila ta želja v njem tako živa, da je pravzaprav živel samo zanjo.

Zdaj je bila izpolnitev te želje spet blizu, zato je hodil tako hitro, da so veselo cingljali številni kravji zvonci, ki jih je imel z jermenčki privezane na dolgi vrvi, vrv pa obešeno na obeh ramenih, prekrizano čez prsi in ovito okrog pasu. Tantantadruj pravzaprav ni hodil, temveč je poskakoval, ker je tako zahteval ritem njegove pesmice, ki mu jo je bila zložila hroma Tratarjeva Jelčica. Prepeval je vztrajno in enakomerno s svetlim, toplim glasom, ki so mu stare ženice rekle angelski glas:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mraz.
Na-a-biram ja-az zvonce
in vsi so za vas.
Ta-a-ta-an, ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u, ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

Kmetje so ga dohitevali in prehitevali, a vendar so ga vsi zelo prijazno ogovarjali:

»Dobro jutro, Tantantadruj! Ali še nisi umrl?«

»Tantantadruj, še nisem!« je veselo poskočil norček. »Ampak zdaj bom! Jo že imam in ta bo prava!«

»Res?« so se začudili kmetje. »Kako pa boš umrl?«

»Tantantadruj, tega ne povem!« se je skrivnostno izvijal.

»O, zakaj pa ne?«

»Tantantadruj, najprej moram povedati gospodu župniku.«

»Aha! Aha!« so z razumevanjem prikimali kmetje, nato pa so prijazno vprašali: »Kaj pa Jelčica? Ali te ima še rada?«

»Tantantadruj, še!« je očitajoče poskočil norček. »Ko bo tudi ona umrla, jo bom vzel!«

»A vzel jo boš?«

»Tantantadruj, vzel jo bom in oba bova srečna!«

»Ali bosta šla v nebesa?«

»Tantantadruj, ne bova šla v nebesa, samo srečna bova!«

»Aha! Aha!« so zategnili kmetje in zdaljšali korak.

»Tantantadruj, ali za zvonce ne vprašate?« se je norček pognal za njimi, da je glasno zacingljalo v ostro jutro.

»Saj res!« so kmetje spet zadržali korak. »Koliko pa si jih že nabral?«

»Tantantadruj, Jelčica jih je preštela in pravi, da manjkajo samo še trije,« je veselo povedal.

»Zakaj pa še trije?«

»Tantantadruj, Jelčica je rekla, da bo za vsakega mučenika eden, če jih nabereš štirideset.«

»Aha! Aha! Mučnikom jih boš dal?«

»Tantantadruj, mučnikom. Jelčica pravi, da so vsi enaki in da bo zelo lepo, če bodo stali v vrsti in vsi hkrati zvončkljali.«

»O, to bo pa res lepo!« so pritrdili kmetje in spet zdaljšali korak.

»Tantantadruj, tiste tri, ki še manjkajo, bom pa kar na semnju kupil!« se je norček pognal za njimi. »Saj jih prodajajo?«

»Prodajajo, če imaš denar.«

»Tantantadruj, imam!« je veselo poskočil, da je spet vse zacingljalo.

»Na, pa vzemi še krajcarček, da boš lahko dobro izbral,« so rekli kmetje in mu stisnili nekaj drobiža.

»Tantantadruj, izbral bom, dobro izbral. Potem pa hitro k župniku!«

»Seveda. Potem pa k župniku!«

»Tantantadruj, in potem bom umrl!« je veselo poskočil. »Tako bi rad umrl!«

»Saj boš! Saj boš!« so pritrdili kmetje in zdaj prav odločno zdaljšali korak, da bi si lahko obrisali solze, ki so se jim zaradi mraza nabrale v očeh.

Tantantadruj ni mogel z njimi vstric, ker je bil majhen in zelo kratkih nog. Zaostal je, a ni bil žalosten, zakaj verjel je, da bo zdaj res umrl. Veselo se je pognal po cesti, veselo so zacingljali zvonci in veselo je mrzli rdeči zarji naproti odplavala njegova pesem, ki jo je zapel s toplim glasom:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mraz.
Na-a-biram ja-az zvence
in vsi so za vas.
Ta-a-ta-an ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

II

Tantantadruj je naposled le pricingljal na semenj. Tam je bilo skoraj tako lepo kakor v nebesih, a vendar ne prav tako lepo, zakaj pihal je veter in bilo je precej mraz, čeprav je sijalo zlato zimsko sonce.

Pod obokanim vhomom v staro Podkoritarjevo gostilno je stal stražmojster Dominik Testen v svečanem kroju. Ob boku mu je visela dolga sablja, okrašena s svilenim čopom, na glavi se mu je svetila čelada z dolgo in ostro konico, kakor bi mu iz temena rasel srebrn rog. Bil je resen in mogočen kakor sam gospod bog oče in je tudi zviška in srepo gledal po trgu.

Tantantadruj se je obrnil k njemu, ker bi mu rad povedal, da je zdaj našel pravo, toda Dominik Testen se je tako sunkovito izprsil in tako grozeče pomigal s košatimi brki, da se ga je ustrašil. Možakar je bil namreč še popolnoma trezen in je tudi moral ostati trezen do slovesne maše, zato mu še na misel ni prišlo, da bi zdaj poslušal neumne norčije, najmanj pa takšne, ki govorijo o smrti.

Tantantadruj je razočarano vzdihnil in šel na trg. Tam so bile stojnice postavljene v štirih vrstah in na njih je bilo blaga in čudes za vse potrebe in za vse želje. Vrtiljak se je vrtel, lajne beračev so pele, harmonike so hreščale, v otroških rokah so cvilile orglice in piskale

piščali. In koliko je bilo sejmarjev! Glava pri glavi kakor na podobi sodnega dne, ki jo je Tantantadruj večkrat ogledoval pri kmetu Hotejcu, ki je bil nekakšen zaščitnik vseh beračev, norcev in izgubljenih duš. Toda na podobi sodnega dne so vsi stali nepremično in molčali, tukaj pa so se vsi vrteli, hiteli, pehali in potískali, govorili, kričali, se smejali, se pozdravljali, se trepljali po ramah in si segali v roke, zakaj vsak je naletel na znanca, ki ga ni bil že dolgo videl.

Tudi Tantantadruj je tukaj srečal svoje znance, zakaj na semnju se zbere vse: dobro in zlo, pravično in krivično, pametno in noro.

Najprej je naletel na Luko Božorno-boserna. To je bil hrust petdesetih let. Včasih je bil zidar in pol, toda padel je z visokega zidarskega odra ter se hudo polomil in si tako pretresel možgane, da ni bil več pri pravi pameti. Bil je brez desnice in namesto leve noge, ki so mu jo bili odrezali sredi stegna, je imel leseno, koničasto štulo, okovano s pravo konjsko podkvijo. Romal je po deželi in z apostolsko vnemo razlagal, »da ne bi več smeli zidati navzgor, temveč navzdol, malce po ravnem in potem naravnost v zemljo«. Kjer koli je naletel na zidarje, je začel kričati nanje in stresati zidarsko ogrodje. Njegov glas je bil bobneč, kakor bi govoril iz soda, pa tudi njegova moč je bila še precejšnja, zato so se zidarjem kmalu zašibila kolena. Spustili so se z odra ter se z Luko prijazno pogovorili o zidanju navzdol, malce po ravnem in potem naravnost v zemljo. Ko so mu v vsem pritrdili, se je veselo poslovil.

»Tako je prav pa božorno-boserna!« je zagrmel, po vojaško pozdravil in šel naprej.

Luka je precej časa zidal v Gorici in Trstu, zato mu je še ostalo nekaj italijanskih besed. Tako je tudi pozdravljaj samo po italijansko, toda ni rekel *Buon giorno* in *Buona sera*, temveč kratko in odsekano *Božorno-boserna* in vselej oboje hkrati, pa naj je bilo zjutraj, opoldne ali zvečer. Vse je kazalo, da ni več vedel, kaj te besede pomenijo, zakaj uporabljal jih je tudi za to, da je z njimi pribijal svoje trditve.

Tantantadruj je naletel nanj pri Vojskârjevi stojnici, kjer je bilo na ogled in naprodaj kovano orodje. Luka je premetaval zidarske žlice in kladiva ter z gromkim glasom vneto razlagal o svojem načinu zidanja, Vojskar pa mu je prav tako vneto pritrdjeval, da bi se ga čimprej odkrižal. Tantantadruj je skočil k njemu in mu ves srečen povedal:

»Tantantadruj, zdaj jo pa že imam in ta bo prava!«

»Božorno-boserna!« je zagrmel Luka in tudi njega po vojaško pozdravil, a ker je bil še v ognju razlage o svojem zidanju, je takoj dodal: »Če bo navzgor, ne bo prava!«

»Tantantadruj, saj ne bo navzgor. To bo — — Ne!« je prestrašeno poskočil norček in si dal roko na usta. »Župniku moram prej povedati!«

»Ti kar povej! Toda če bo navzgor, ne bo prava pa božorno-boserna!« je pribil Luka.

»Tantantadruj, ne bo navzgor!« je odkimal norček in se obrnil.

»Kam pa greš?« je zagrmel Luka.

»Tantantadruj, tri zvonce grem kupit,« je veselo povedal.

»Tri zvonce?« se je začudil Luka. »Ti si nor!«

»Tantantadruj, jaz nisem nor, jaz sem otrok božji!« se je uprl norček. »Hotejec je tako rekel.«

»Hotejec?« je zategnil Luka in takoj nato zagrmel: »Če je rekel Hotejec, potem pa božorno-boserna! In zdaj greva po zvonce!«

»Tantantadruj, greva!« se je razveselil norček.

Luka, ki si je bil že ogledal ves semenj in je zato vedel, kje prodajajo zvonce, mu je položil svojo edino šapo na rame in ga začel pehati skozi sejmarje; stresal ga je, da je divje cingljalo in grmel iz dna svojega trebuha:

»Izpod nog! Izpod nog! Zvonce greva kupit!«

Še preden sta se prerinila do Lokovčena, ki je prodajal kravje zvonce, sta trčila na Rusepatacisa. To je bil star, dolg in zelo koščen Furlan. Skoraj trideset let je služil za hlapca pri skopem kmetu, kjer so baje jedli samo repo in krompir. Furlan je že takrat, če so ga vprašali, kako je, samo zmignil z rameni in mračno prhnil: »Pha! *Raus e patacis!*« In ker je vedel, da ljudje ne razumejo furlansko, je takoj povedal tudi po slovensko: »Repa in krompir!« Mož ni bil nikdar preveč bistre pameti, toda zakaj se mu je zares zmešalo, ni nihče vedel. Nekega večera je kar na vsem lepem pobesnel. Vrgel je z mize velikansko lončeno skledo repe in krompirja ter začel divje skakati, kakor bi pobijal zmaja. Zgrabili so ga, ga polili z mrzlo vodo in ga zaprli v hram. Naslednje jutro mu je gospodar rekel, naj poveže culo in gre od hiše. Rusepatacis je šel v hlev, kjer je imel svoj brlog, a ni povezal cule, temveč je poiskal sekiro in začel pobijati krave in konje. Zaslišali so čudno mukanje in rezgetanje, a ko so pritekli v hlev, je bilo že skoraj vse mrtvo. Gospodar je zakričal, kakor bi mu hoteli odsekati glavo, se zgrudil na kolena in z vzdignjenimi rokami prosil hlapca, naj se ga usmili. Rusepatacis se je zaničljivo nasmehnil in odložil sekiro. Tedaj so ga zgrabili in ga nečloveško pretepli, potem pa so ga izročili orožnikom, ki so ga odgnali. Toda Rusepatacis je orožnikom in kasneje sodnikom na vsa vprašanja odgovarjal samo z zaničljivim prhanjem: »Pha! *Raus e patacis*, repa in krompir!« Sklenili so, da imajo opravka s ponorelim človekom, zato so ga nekaj

časa držali v ječi, ko pa so zdravniki rekli, da ni nevaren, so ga poslali v domačo občino. Toda Rusepatacis ni zdržal v ravni Furlaniji. Uhajal je in se zmeraj pritepel nazaj na Tolminsko. Bil je miren, prav nič nevaren. Samo če je kdo postavil predenj repo in krompir, je pobesnel. Govoril je zelo malo. Navadno je nad vsako stvarjo samo zamahnil z roko in zaničljivo prhnil:

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!«

Tantantadruj se je tudi njega razveselil. Skočil je predenj in mu hitro povedal, da je zdaj našel pravo.

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je prhnil Furlan.

»Tantantadruj, ni repa in krompir!« se je užaljeno uprl norček. »To bo — — Ne!« je sunkovito odkimal in si spet položil roko na usta, da ne bi izdal svoje skrivnosti. »Župniku moram prej povedati!«

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!«

»Ti si nor!« je zagrmel vanj Luka, ki ga je do zdaj samo grdo gledal.

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!«

»Mir!« je zagrmel Luka. »Midva greva po zvonce pa božorno-boserna!«

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je še bolj zaničljivo prhnil Furlan, a vendar je šel z njima.

Pri stojnici, kjer je Lokovčen prodajal kravje zvonce, so naleteli na Hotejčevega Matica, ki so mu rekli tudi Enaka Palica. Tudi to je bil hrust in pol, vendar je bil od vseh štirih najbolj otročji. Za nobeno delo ni bil sposoben, zato je bila njegova mladost zares bridka. A tudi njega je rešil stari Hotejec. Ko je Matic nekega dne pritaval k njemu, izgubljeno gledal okrog sebe, nato pa obsedel na zidu ter začel tolči s kamnom ob kamen, se je Hotejcu zasmilil. Poiskal je nožiček in nekaj kosov razbitega stekla, odrezal meter dolgo in za palec debelo leskovo palico, sedel k Maticu, palico najprej z nožem olupil, nato pa jo je začel strgati z drobcem stekla.

»Vidiš, Matic,« je toplo rekel nesrečniku, »zdaj ti dam tale nož in drobce stekla, ti pa boš ostrgal takšno palico, da bo vsa gladka in na obeh koncih, okoli in okoli, čez in čez in sploh povsod enaka.«

»In sploh povsod enaka,« je začudeno zamomljal Matic, ki je zmeraj ponovil zadnje besede, ki jih je slišal. Nato pa se je pri priči ubogljivo lotil dela. Tako je nesrečnik le našel svoj življenjski cilj. Zdaj je minilo že dvajset let, pa še ni izdelal takšne palice, ki bi bila na obeh koncih, okoli in okoli, čez in čez in sploh povsod enaka. Maticu se je godilo pač tako, kakor se godi vsakemu nesrečniku, ki hoče izdelati kaj popolnega: ko je palico ostrgal in izgledil na enem

koncu, je bila na drugem koncu debelejša, ko jo je tam ostrgal in izgubil, je bila debelejša v sredini, a ko jo je ostrgal v sredini, je bila spet debelejša na prvem koncu. In tako je strgal in gladil, dokler je ni ostrgal do stržena. Palica, ki je bila zdaj komaj še šiba, se mu je zlomila v rokah. A nič zato! Zavrgel jo je, si odrezal drugo, saj leskovja ne manjka, in začel strgati znova s pravo potrpežljivostjo in vztrajnostjo genija, ki prav tako žrtvuje leta in leta, da bi ustvaril in izpilil svoje veliko delo, pa padajo od njega samo ostržki in polomljeni kosi.

»Božorno-boserna!« je zagrmel Luka in tudi njega pozdravil po vojaško.

»Zornoboserna,« je zamomljal Enaka Palica in uprl vanj svoje velike, nejasne oči.

»Tantantadruj,« se je veselo oglasil norček, »zdaj jo pa že imam in ta bo prava!«

»In ta bo prava?« je ponovil Matic, nejeverno izbulil oči, potegnil izpod pazduhe ostrgano palico, pogledal po njej in potem zmajal z glavo, češ saj ne bo prava, ker ni na obeh koncih, okoli in okoli, čez in čez in sploh povsod enaka.

»Tantantadruj, zdaj bom umrl!« je srečno povedal norček.

»Zdaj bom umrl!« je začudeno ponovil Enaka Palica.

»Tantantadruj, jaz bom umrl!« je norček zvišal glas.

»Jaz bom umrl!« je plašno zvišal glas tudi Enaka Palica.

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je zdaj zaničljivo prhnil Furlan.

»In krompir,« je prestrašeno ponovil Enaka Palica in se obrnil k njemu.

»Mir pa božorno-boserna!« je zagrmel Luka.

»Zornoboserna,« je vztrepetal Enaka Palica in se zagledal v Luko.

»Tantantadruj, župniku bom povedal!« je vskočil v zmešnjavo norček s svojo mislijo.

»Župniku bom povedal,« je začudeno ponovil Enaka Palica.

»Tantantadruj, sam bom povedal!« se je razburil norček.

»Sam bom povedal,« se je stresel Enaka Palica.

»Tantantadruj, ne boš!« je jezno zakričal Tantantadruj in se tako stresel, da so zazvonili vsi zvonci.

Mladi ljudje, ki so v krogu stali okrog nesrečnikov, so se zakrohotali.

»Ne boš,« je prestrašeno odkimal Enaka Palica in strmел v Tantantadruja.

»Tantantadruj, bom!« je zakričal norček in se ozrl v Luko, ker je v njem videl svojega zaščitnika.

»Ti si nor!« je Luka zagrmel v Enako Palico.

»Ti si nor,« je vdano ponovil Matic in vztrepetal spričo gromkega Lukovega glasu.

»Ti si nor, pa božorno-boserna!« je divje zagrmel Luka.

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je zdaj spet prhnil Furlan.

»In krompir,« je prestrašeno ponovil Enaka Palica.

Ljudje so se spet zakrohotali. A se niso izkrohotali. Kar nena-doma so utihnili kakor na ukaz ter se začeli razmikati, zakaj pred norci se je pojavil Hotejec, kakor bi bil pognal iz zemlje.

»Sram vas bodi!« je starec ustrelil izpod srščih sivih obrvi po mladih ljudeh. »Pustite nesrečnike pri miru! To se nam še vsem lahko zgodi!«

»Božorno-boserna!« je zagrmel Luka in po vojaško pozdravil Hotejca.

»Tantantadruj, zdaj jo pa že imam in ta bo prava!« mu je hitro povedal Tantantadruj.

»Dobro, dobro, ti kar župniku povej,« ga je starec očetovsko potrepljal.

»Tantantadruj, samo trije zvonci mi še manjkajo,« je poskočil norček.

»In zdaj jih bomo kupili!« je odločno zagrmel Luka.

»Dobro, dobro, otroci moji!« je prikimal Hotejec, se obrnil k Lokovčenu, ki je prodajal zvonce, in mu ukazal, kakor ukazuje samo trden kmet: »Lokovčen, daj mu tri zvonce!«

»Sveta nebesa!« je Lokovčen vrgel roke kvišku. »Saj jih že komaj nosi!«

»On ne čuti teže!« ga je resno zavrnil Hotejec.

»Mislite, da ne?« ga je začudeno premeril Lokovčen, kakor bi se tudi Hotejcu zmešalo.

»Mislim, da ne!« je pribil starec, kakor bi to bila najbolj razumljiva in jasna stvar na tem svetu.

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je tedaj zaničljivo prhnil Furlan.

Ljudje so se spet zakrohotali. Hotejec je trznil, prebodel Ruse-patacisa z ostrim pogledom, in le malo je manjkalo, pa bi bil pozabil, da ima opravka z norim človekom. Ozrl se je po ljudeh, ki so utihnili in čakali, kaj bo. Kazało je, da je hotel starec reči nekaj ostrega, a se je premislil. Spet se je prijazno obrnil k nesrečnikom in jim ljubeznivo požugal:

»Ko se znoči, se mi nehate potepati! Vsi k meni spat! Ste razumeli?«

»Razumeli! Spat pa božorno-boserna!« je zagrmel Luka in pozdravil po vojaško.

»Tantantadruj, če bo prava, bom prej umrl,« se je začel izgovarjati norček.

»Dobro, dobro!« mu je pokimal Hotejec. »Boš prišel pa potem spat.«

»Pha! Raus e patacis, repa in krompir!« je prhnil Furlan.

Hotejec se je nehote tako sunkovito obrnil, da je Matic Enaka Palica preplašeno odskočil in skoraj zakričal vanj:

»In krompir!«

Ljudje so se spet zakrohotali. A tedaj je nad krohotom nenadoma zadonel zvoneč, nenavadno lep glas:

»Bedaki, kaj se zdaj režite?
Le glejte, da ne ponorite!«

Še preden so se ljudje ozrli in še preden so ga zagledali, so vsi vedeli, da se je oglasil lepi Najdeni Peregrin. Razmaknili so se kakor na ukaz, in stopil je naprej v vsej svoji lepoti. Imel je vranječrne lase, velike modre oči, belo polt in skoraj dekliške poteze, zato pa je tudi veljal za merilo lepote. Če je bil kdo res lep, so rekli, da je skoraj tako lep kakor Najdeni Peregrin, in to je bilo veliko priznanje. Govorili so, da je sin lepega cigana in domače lepote, ki ga je skrivaj nosila in porodila ter nato odložila v obcestni jarek. Krstili so ga za Peregrina, ker so ga našli na dan tega svetnika, in rekli so mu Najdeni, ker je bil najdenček. Hotejec ga je bil vzel za svojega, ker sam ni imel otrok, toda vzgojil ga je komaj do pastirja, zakaj bolj ko je odraščal, bolj se je v njem oglašala nemirna kri. V rani mladosti je veliko prejokal, čeprav mu ni bilo nikdar sile, ko pa je odrastel v fanta, je jok zaklenil vase, si s smehom pregrnil obraz in šel po svetu. Hotejec tega ni mogel razumeti, zato mu ni nikdar odpustil. Bil je lepoteč, da mu ni bilo para. Igral je harmoniko, gosli, klarinet, citre in trobento, sploh vse, kar mu je prišlo v roke, pel pa je tako lepo, da je ženske spreletavala mrščavica. Bil je potepuh in nekakšen Pavliha. Uganjal je prijetne, včasih pa tudi malce neprijetne norčije. Njegova najljubša šala je bila zamenjava. Šel je, recimo, ponoči skozi vas pa je iz same prešernosti pri prvi hiši mimogrede vzel z okna lonec z nageljnom in ga odnesel na drugi konec vasi, ga tam postavil na okno, vzel lonec s pelagonijo in jo odnesel v tretji konec, tam pa je pelagonijo za-

menjal za drugo rožo in jo spet odnesel drugam. Neslišno je kolo-
vratil vso noč in tako temeljito zamenjal rože, da so potem dekleta
in žene teden dni tekale z lonci križem kražem po vasi, se smejale,
godrnjale in prepirale. In vsi so vedeli, da jim je to zakuhal lepi Naj-
deni Peregrin. Včasih je ponoči prav tako kmetom zamenjal živino,
vozove, orodje, kopice sena na travnikih in celo snope pšenice ali ajde
iz kozolca v kozolec. Kadar so ga kmetje kasneje srečali in godrnjali
zaradi takih norčij, se je samo hudomušno smejal in rekel, da ni to prav
nič hudega, ker je vse ostalo v vasi. Drugače pa je bil zelo dobrega srca.
Toda čeprav ni nikomur skrivil lasu, so se ga vsi bali, ker je bil
bistrih oči in zelo ostrega jezika; živel je namreč kakor cvet na polju
in ptica pod nebom, zato je lahko vsakemu povedal svoje. Govoril
je, kakor bi rožice sadil, in najrajši v rimah, ki jih je kar stresal iz
rokava.

Zdaj se je zravnal sredi užaljenih sejmarjev, si potisnil zeleni
klobuk z lepega čela, jih zviška premeril, pokazal z roko naše štiri
nesrečnike in glasno razsodil:

»Blagor njim, ki so pametni tako,
da jim je vse vaše pametno — noro!«

Ljudje so se razmaknili brez odgovora. Izginil je tudi Hotejec, ki
se je izogibal srečanja s svojim izgubljenim posinovljencem. Tantan-
tadruj pa je skočil k njemu in ga milo zaprosil:

»Tantantadruj, zapoj, Pargin, zapoj!«

Peregrin mu je položil roko na rame in ga prijazno vprašal:

»Ali zdaj imaš pravo?«

»Tantantadruj, imam!« je veselo poskočil.

»In boš umrl?«

»Tantantadruj, umrl!«

»Če je pa tako, ti bom zapel!« se mu je prisrčno nasmehnil
Peregrin. Potegnil si je kitaro s hrbta, zabrenkal in nato s svojim
lepim glasom zapel Tantantadrujevo pesmico:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mraz.
Na-a-biram ja-az zvonce
in vsi so za vas.
Ta-a-ta-an ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

Tantantadruj se je topil od sreče, pa tudi drugi so uživali, zakaj pel je res tako lepo, da je bil ginjen celo Rusepatacis in ni niti enkrat zaničljivo prhnil. Bilo je, kakor bi nad vsem sejmiščem zaplavala nenavadna, svetla in topla luč. Ko je Peregrin končal, ga je Tantantadruj zaprosil, naj zapoje še enkrat.

»Dovolj za zdaj, pa še drugič kaj!« se mu je hudomušno nasmehnil in izginil v vrvežu.

Tantantadruj se je pognal za njim, a se je takoj vrnil, ker je Lokovčen, ki je prodajal zvonce, začel cingljati, da bi privabil ljudi h kupčiji:

»Dajmo, ljudje, dajmo!« je kričal. »Tukaj so zvonci! Najlepši zvonci! Najboljši zvonci!«

Tantantadruj je začel izbirati. Izbiral je in izbiral, toda tistega, ki si ga je naposled izbral, mu je Rusepatacis iztrgal iz rok, vrgel na kup in zaničljivo rekel, da je repa in krompir. Luka pa je takoj pograbil prav tistega, ga stisnil Tantantadruju in odločno zagrmel:

»Tega bomo vzeli pa božorno-boserna!«

Lokovčen je hitro sprevidel, da se bo norcev najprej rešil, če se ne bo mešal v izbiro. In res je bilo tako. Luka je pograbil vse tri zvonce, ki jih je bil Rusepatacis iztrgal Tantantadruju iz rok, ter mu jih nato z jermenčki privezal na vrv, ki je na njej že viselo sedem-intrideset zvoncev. Ko je bilo to opravljeno, je norček zadovoljno poskočil:

»Tantantadruj, zdaj grem pa k župniku!«

»Božorno-boserna!« ga je po vojaško pozdravil Luka, nato pa je še zakričal za njim: »Če bo navzgor, ne bo prava. Navzdol, malce po ravnem, potem pa naravnost v zemljo. Zapomni si to pa božorno-boserna!«

»Pha!« je zaničljivo prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»In krompir!« je s prijaznim srcem zamomljal Matic Enaka Palica, ker se mu je zdelo, da mora nekaj reči, pa je zato ponovil zadnje besede, ki jih je bil slišal.

III

Tantantadruj se je z glasnim zvonjenjem svojih zvoncev prerinil skozi sejmarski vrvež ter se pognal navkreber proti cerkvi. Toda komaj se je znašel v klancu, že se je v hipu zbrala gruča razposajenih otročajevev, ki so zaplesali okrog njega in ga kriče zasliševali:

»Hej, Tantantadruj, ali še nisi umrl?«

»Tantantadruj, še nisem. Ampak zdaj jo imam in ta bo prava!« jim je veselo povedal.

»Saj ne bo!«

»Tantantadruj, mislim, da bo!« se je skrivnostno nasmehnil.

»In kakšna bo? Ali boš skočil z zvonika?«

»Tantantadruj, ne bom!« se je zgrozil. »Tista ni bila prava. Če skočiš z zvonika, ne umreš, temveč se ubiješ!« je z vzdignjenim prstom povedal otrokom prav tako strogo, kakor je bil njemu strogo rekel župnik, ko mu je bil povedal svojo misel, da bo skočil z zvonika in tako umrl.

»Ali boš skočil z mosta?«

»Tantantadruj, ne bom!« se je spet zgrozil in vzdignil prst. »Tudi tista ni bila prava. Če skočiš z mosta, ne umreš, temveč utoneš!«

»Ali boš zaspal v snegu?«

»Tantantadruj, ne bom! Če zaspiš v snegu, ne umreš, temveč zmrzneš!«

»Ali boš skočil v pekovo peč?«

»Tantantadruj, ne bom! Če skočiš v peč, ne umreš temveč zgoriš!«

»Ne, spečeš se!« so se zakrohotali otročaji.

»Tantantadruj, župnik je rekel, da zgorim!« je strogo povedal.

»Ne, spečeš se! Ali kruh v peči zgori?«

»Tantantadruj, kruh ne zgori,« je priznal.

»No, vidiš! In kaj boš zdaj? Kako boš umrl?«

»Tantantadruj, že vem, a ne povem!« se je izmikal.

»Povej! Povej!«

»Tantantadruj, ne smem! Najprej moram povedati župniku,« se je otepal ter se poganjal na levo in desno, da bi ušel otročajem.

Naposled so le prišli do cerkve in otročaji so jo hitro pobrisali skozi zakristijo, zakaj slovesna maša se je pravkar začela. Tantantadruj bi rad šel v cerkev, ker je bilo notri tako lepo, toda vedel je, da ne sme. Stopil je k debeli murvi pri cerkvenem obzidju in se zamaknil v tri svetlosive golobe, ki so stopicali ne daleč od njega. Orgle so donele in lepo petje je plavalo od vsepovsod. Tantantadruj je zavzeto poslušal in se hudoval na vrabce, ki so se vneto prepirali v vejah nad njim. Ozrl se je kvišku in se stresel od jeze. Zvonci so zacingljali in vrabci so odleteli, odleteli pa so tudi tisti trije lepi golobi; švignili so v sonce, ki jih je oblilo z lesketajočim se srebrom in nato so vsi srebrni po poševni poti odjadrili v nebo.

Tantantadruj se je spomnil Tratarjeve Jelčice, ki je rekla, da so ptički najbolj srečni. Zamislil se je, kako lepo bi bilo, če bi bil ptiček in če bi bila ptiček tudi Jelčica. Zdaj bi, na primer, najprej odletela

na streho župnišča, od tam na ciprese pri pokopališču, s cipres na zvonik, z zvonika na hrib, potem pa s hriba na hrib in še kar naprej.

Zadoneli so vsi zvonovi in Tantantadruj se je zbudil pri murvi. Ljudje so se privarili iz cerkve ter se naglo razhajali, ker se jim je mudilo na semenj, v gostilno in k skledi. Prikazal se je stražmojster Dominik Testen, ki ni več gledal tako srepo, a Tantantadruj se je kljub temu skril za debelo deblo, da bi tam počakal župnika.

Naposled so se odprla tudi vrata zakristije. Prikazali so se štirje župniki, da je ubogi norček kar onemel. Vsi so bili velikani in vsi so bili lepo okrogli, pa vendar so se fako lahkotno v gosji vrsti pozibavali proti njemu. Z levico so privzdigovali rob talarja in gledali predse, da ne bi stopili v blato, z desnico pa so držali za premajhne črne birete, da jim jih ne bi veter odnesel z debelih, popolnoma plešastih glav. Bili so si tako podobni, da se je Tantantadruj komaj odločil, kateri naj bo domači. Ko so se približali murvi, je stopil izza debela in obstal. Župniki, ki so zaslišali nenavadno cingljanje, so trznili, vzdignili glave in začudeno pogledali v čudno bitje, okrašeno s kravjimi zvonci.

»No, to je tisti Tantaradra, ki bi rad umrl.« je domači župnik z rahlim nasmehom povedal svojim sobratom.

»A-a?« so tuji župniki zategnili vsi hkrati in se potem tudi vsi hkrati razkoračili, prekrižali roke na trebuhih, nagnili debele glave na levo rame in čakali, kaj bo.

»No, Tantaradra?« se je domači obrnil k norčku.

»Tan-tan-ta-druj!« je s sramežljivim nasmehom in zelo prijazno povedal norček, da bi si župnik zapomnil njegovo ime.

»Saj, saj. Tantadruj.« je prikimal župnik. »No, kaj si pa zdaj potuhtal?«

Tantantadruj se je nasmehnil, nato pa je z nenavadno lučjo v kalnih očeh počasi in slovesno povedal:

»Tantantadruj, poiskal bom modrasa, modras me bo pičil in bom umrl!«

»Oooo...« so v zboru zategnili tuji župniki in zmajali z glavami.

Domači jih je premeril nekoliko zviška, kakor bi bil rahlo ponosen na svojega norčka, nato pa se je spet obrnil k njemu in rekel:

»Tantantadruj, zdaj je zima in ni modrasov!« Vzdignil je prst in strogo nadaljeval, kakor bi mu zabijal besedo za besedo v glavo: »Pa tudi kadar bodo in če boš ti kakega našel in če te bo pičil, ne boš umrl, temveč se boš zastrupil!«

»Tantantadruj, zastrupil!« je zastokal norček in čista, neskončna žalost se je razlila po njegovem drobnem, nagubanem obrazku.

»Zastrupil« so v zboru ponovili tuji župniki in mu požugali z belimi kazalci.

»Zastrupil!« je pribil domači in tudi sam še enkrat požugal. »Počakaj, da odbije tvoja ura. Vsi moramo trpeti, preden pridemo do jame!« Tako je rekel in se obrnil proti župnišču.

»Vsi moramo trpeti, preden pridemo do jame!« so slovesno vzdihnili tuji župniki, nato pa spet privzdignili talarje in se prijeli za birete ter se odzibali za svojim gostiteljem.

Tantantadruj se je brez moči naslonil na murvo in strmel za velikanskimi črnimi postavami, ki so izginile skozi svetla vrata župnišča. Potem so se vrata zaprla, in stresel se je, kakor bi se zaprla za njegovo srečo. Slonel je nepremično in poslušal, kako mu šumi v glavici in kako mu divje utriplje v drobnih prsih. In v tem čudnem šumenju in utripanju se mu je zazdelo, da ga od daleč kličejo glasovi. Počasi je odprl oči in začudeno pogledal okrog sebe. Svet je bil ves tuj, ves drugačen in bilo je nezaslišano mraz.

»Tantantadruj!« so ga poklicali otročaji, ki so se previdno bližali in ga z rokami vabili k sebi.

Počasi in z muko se je odtrgal od raskavega debla in se obrnil nazaj proti trgu. Otročaji so ga spet obkrožili in ga zasliševali:

»Ali ni bila prava?«

»Tantantadruj, ni bila prava,« je bridko odkimal.

»Kakšna pa je bila?«

»Tantantadruj, rekel sem, da bom poiskal modrasa, modras me bo pičil in bom umrl.«

»Hahaha!« so se zakrohotali otročaji in se tolkli po kolenih. »Vsak norček ve, da ne bi umrl, temveč bi se samo zastrupil.«

»Tantantadruj, zastrupil?« je ponovil ter jih začudeno gledal, zakaj bili so šele otroci, a vendar že tako modri, da so vse prav tako dobro vedeli kakor gospod župnik.

»Zastrupil, Tantantadruj, zastrupil!« so zakričali. »Ta ni bila prava. Poiskati boš moral kaj drugega!« In potem so se zavrteli okrog njega in kriče zapeli njegovo pesmico:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mraz.
Na-a-biram ja-az zvonce
in vsi so za vas.
Ta-a-ta-an ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

Tantantadruj se je po dolgem in mučnem otepanju le iztrgal razposajenim otročajem ter se pogreznil v nemirno in bučeče morje sejmarskega vrveža. Zdaj na semnju ni bilo več tako lepo kakor prej. Prav nič ga niso mikale pisane stojnice ter vse dobrote in vsa čuda, ki so bila tam razložena za pašo lačnih oči. In kako skrižano je zdaj hreščala godba iz vrtiljaka, kako žalostno so cvilile lajne beračev, kako presunljivo so piskale piščalke v prezebljih otroških rokah! In kako trda so bila telesa ljudi in kako grobe njihove besede! Tantantadruj je pobešal drobno glavico in se opotekal med njimi kakor kapljica čiste vode, ki si med koreninami in kamni utira svojo pot do blagega studenca.

Naposled se je le prebil skozi goščavo nemirnih in nestrpnih teles ter pricingljal tja, kamor je bilo treba: pred staro Podkori-tarjevo gostilno. Tam so pod visokim obokom mogočnega vhoda na dvorišče že sedeli na razmajani klopi Furlan Rusepatacis, Luka Božorno-boserna in Matic Enaka Palica. Pred njimi je bila na tleh velikanska skleda še kadečih se govejih kosti; z njimi so si greli premrle roke in si težili staro lakoto.

»Božorno-boserna!« je prešerno zagrmel Luka in po vojaško pozdravil z veliko kostjo, ki si jo je pritisnil k desnemu sencu.

Tantantadruj se je molče spustil k njim na klop, stisnil svojo paličico med kolena in obsedel kakor kup nesreče. Dolgo je tako sedel, ne da bi segel po kost. Čakal je, da ga bodo prej vprašali, kako je opravil pri župniku. Nihče se ni oglasil, zato je naposled sam očitajoče rekel:

»Tantantadruj, ni bila prava!«

»Če je bila navzgor, ni bila prava!« ga je zavrnil Luka, ki je prav tedaj odvrget oglodano kost in se sklonil po drugo.

»Tantantadruj,« je norček zvišal glas, »rekel sem, da bom poiskal modrasa, modras me bo pičil in bom umrl.«

Luka in Rusepatacis sta preveč zagrizeno obirala, da bi se lahko zmenila za njegove besede, Matic Enaka Palica pa je čutil, da je treba nekaj reči, zato je svojo kost odmaknil od debelih ustnic in prijazno ponovil:

»In bom umrl...«

»Tantantadruj, zdaj ne bom umrl!« je odkimal norček in obrnil k njemu svoj žalostni, nagubani obrazek.

»Ne bom umrl,« je žalostno odkimal tudi Matic, nato pa začel glasno srkati mozeg iz kosti.

Obilna natarica Pepa, ki ni bila več prav mlada, je s štefanom zatega vina prišla iz kleti. Ustavila se je pred nesrečniki in se zagledala v mogočno Matičevo telo. Matic je odmaknil od ustnic debelo kost, ki jo je držal z obema rokama, se od strahu sploščil k steni ter ves okamenel bulžil v Pepo kakor v kačo.

»Uh, ti bi še mene obral!« se je nagajivo zasmejala natarica.

»Mene obral!« je preplašeno odkimal Matic in se tako pritisnil k steni, kakor bi se hotel skriti v zid. Žensk se je namreč bal že od tiste davne mladosti, ko so ga bili fantje nekoč opili, da je potem napadel potovko Katro. Takrat so ga bili orožniki prijeli, in da bi ga za vekomaj odvadili, letati za ženskami, so ga tri dni držali v mračni kleti, ga dobro prestradali, ga nato polili z mrzlo vodo ter mu zagrozili, da bo vse večne čase sedel v temni kleti, če se bo še kdaj katere dotaknil.

»Ali se me bojiš?« je nagajivo vprašala Pepa in stegnila zalito roko, da bi ga pobožala.

»Bojiš!« je hitro prikimal Matic in se sunkovito odmaknil.

»Oh, saj bom jaz tebe, ne ti mene!« se je dobrodušno zasmejala.

»Ti mene!« se je oddahnil in jo hvaležno pogledal.

Pobožala ga je po čelu in Matic je uprl vanjo svoje velike kalne oči, ki so zdaj v njih zaplesale svetle, srečne iskrice.

»Oh, ti gora nedolžna!« je ginjeno vzdihnila Pepa. Zmajala je z glavo in si obrisala roko v predpasnik, nato pa se je obrnila k Luki ter ga nemara prav zaradi svoje ginenosti zviška ogovorila z dobrodušno zbadljivostjo: »No, kaj pa ti? Ali je še zmeraj navzgor?«

»Navzgor?« je užaljeno zagrmel Luka. »Navzdol!« je pribil in nato s kostjo v roki počasi in nazorno objasnil s kretnjo in z besedo: »Navzdol, malo po ravnem, potem pa naravnost v zemljo!«

»Pha!« je zdaj zaničljivo prhnil Furlan, ki je ravno menjal kost. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Ti pa kar tiho bodi, da ti res ne prinesem repe in krompirja!« mu je zagrozila Pepa. »Luka ima že prav!« je vzdihnila. »Tudi jaz bom kmalu šla navzdol, še malo po ravnem, potem pa počasi v zemljo.«

»Ne počasi! Naravnost!« je zagrmel Luka in s kostjo navpično pokazal v tla.

»Seveda!« je vzdihnila Pepa, se glasno useknila v rob predpasnika in si obrisala solze. »Naravnost! Naravnost v jamo!«

»Tantantadruj, v jamo?« se je zdaj skoraj nevoščljivo oglasil norček. »Počakaj, da odbije tvoja ura. Vsak mora trpeti, preden pride do jame!«

»Kje si pa to slišal?« se je začudila Pepa, ki so jo te besede očitno pretresle.

»Tantantadruj, župnik mi je povedal.«

»A župnik,« se je oddahnila.

»Tantantadruj, ali si ti že trpela?« je živo vprašal norček.

»Sem. A upam, da še nisem dovolj!« se je skušala zasmejati.

»Tantantadruj, jaz tudi ne!« je žalostno vzdihnil. »In kako rad bi trpel, da bi lahko prišel do jame!«

»Ah, ti srečna duša nesrečna! Nehaj, nehaj!« je vzkliknila Pepa in spet segla po rob predpasnika, da bi si potegnila čez oči. »Oh, le zakaj se prepiram z norci! Skoraj bi me spravili v jok!« se je ozmerjala, se odločno zasukala in hitro izginila v širokih, temnih vratih.

Tantantadruj se je zamaknil v vrata, ki je za njimi bučalo kakor v razburjenem panju, nato pa je spet zastokal:

»Tantantadruj, kako bom zdaj umrl?«

»Vzemi kost, pa božorno-boserna!« je tako nenadoma in tako glasno zagrmel Luka, da se je Tantantadruj stresel in se nehote ubogljivo sklonil nad skledo.

In potem so sedeli molče in glasno obirali kosti. Ko so vse obrali, je Luka vstal in se pretegnil.

»Fantje, ko se znoči, gremo k Hotejcu spat!« je rekel ukazujoče. »Zdaj pa božorno-boserna!« je po vojaško pozdravil in jo spet mahnil na semenj. Rusepatacis in Matic Enaka Palica sta jo takoj mahnila za njim.

Tantantadruj je nepremično obsedel na klopi pred skledo ogledanih kosti. Kadar so se vrata odprla, je pljusnil vanj razburkani in bridki val godbe in petja. Toda on se ni ganil; v svoji žalosti je bil trden kakor čer. Mimo njega so hodili kmetje in bajtarji, trgovci in mešetarji, stari in mladi; s težkimi nogami so se odmajali za vogal in se nato spet vračali. Nekateri so se grobo obregnili vanj, drugi so ga prijazno ogovorili, tretji so mu molče stisnili v roko nekaj drobiža, četrti so ga bodrilno potrepljali in žalostno rekli:

»Blagor tebi, ker si nor!«

Naposled je prišel iz gostilne tudi Najdeni Peregrin. Ko se je vrnil izza vogala, se je ustavil pri Tantantadruju, mu položil roko na rame in ga zdramil.

»Tantantadruj, ni bila prava!« je žalostno zastokal norček. »Ne bom umrl!«

»Oh, saj boš! Saj boš!« ga je Peregrin tako prešerno stresel, da so zacingljali vsi njegovi zvonci. »Zdaj pa pojdi z mano!«

»Tantantadruj, ali boš zapel?« se je razveselil.

»Seveda bom!«

Peregrin ga je odpeljal naravnost v veliko sobo in ga tam posadil k visoki peči. Tukaj je bilo toplo in živo. Ljudi se je kar trlo. Vsi so imeli znojne obraze in mokre, svetle oči. In vsi so glasno govorili, se smejali, si nalivali zlatega vina ter s polnimi kozarci silili v Peregrina in ga kriče prosili, naj še zaigra in zapoje. Toda Peregrin se je samo lepo smehljal in se otepal z dolgimi rokami.

»Dominik!« je poklical nenavadno močan kmet Okrogličar, ki je bil že primerno okajen, in se obrnil k stražmojstru, ki je sedel pri posebni mizi, pomakal debeli kazalec v razlito vino in risal po mizi čudne čirečare. Nad njim je visela velika stenska ura in težko nihalo je nihalo tik nad njegovo debelo plešasto glavo, ki se je svetila, kakor bi bila za ta praznični dan posebej očiščena in položena. Okrogličar je sprevidel, da se je pogreznil v črne misli, zato je vzdignil glas in zavpil: »Dominik, reci mu, naj zaigra!«

»V imenu postave, zaigraj!« je stražmojster zagrmel iz polnih pljuč, švignil kvišku in s kazalcem ustrelil v Peregrina. Pri tem odločnem dejanju je z glavo zadel v nihalo, ki je obstalo. Z enim samim sunkom ga je izpulil, vrgel pod mizo in nato uradno oznanil: »Policijske ure ne bo!«

»Hura, policijske ure ne bo!« je zabučalo. »Peregrin, zaigraj!«

Peregrin se je nasmehnil. Nato je stopil k Tantantadruju in ga prosil, naj mu posodi zvonce. Norček, ki je Peregrinu vse zaupal, mu je dal zvonce, samo prosil ga je, naj pazi nanje, ker bodo za mučenike.

»Saj bodo za mučenike. Za male in za velike,« se mu je nasmehnil Peregrin. Postavil je na dve mizi dva stola in med njima napel vrv z zvonci. Potem je vzel leseno žlico, rahlo udaril po vsakem zvoncu, prislulhnil, ga odvezal in nato privezal na drugem koncu. Dolgo jih je tako prebiral. Ljudje so ga zabodeno gledali in nekateri so se smejali, češ kakšna šala bo pa zdaj. Ko je Peregrin vse zvonce razvrstil po svoje, je poiskal še eno leseno žlico, nato pa je na zvonce zaigral, prav zares zaigral in zapel Tantantadrujevo pesmico:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mraz.
Na-a-biram ja-az zvonce
in vsi so za vas.
Ta-a-ta-an ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

Ko je pesem izzvenela in so še vsi zijali z odprtimi usti, je norček skočil z zapečka in radostno zaploskal:

»Tantantadruj, tako bodo igrali mučeniki!«

»Tako bodo igrali mučeniki!« mu je prijazno prikimal Peregrin.

»Tako bodo igrali mučeniki!« je ginjeno in navdušeno pribil mogočni Okrogličar, ki je bil že skoraj mogočno okrogel.

»Mučeniki?« je zdaj švignil kvišku pobožnjakarski bajtar Arnac, ki so mu rekli Presveta Moštaca, ker se je v cerkvi zmeraj tako globoko sklonil nad kropilnik, da je pomočil v blagoslovljeno vodo svoje dolge, viseče brke. »Ne imenujte po nemarnem mučnikov!« je zavreščal.

»Arnac!« je zadonel Peregrinov glas. »Ali mi nismo mučeniki?«

»V imenu postave, vsi smo mučeniki!« je uradno pribil stražmojster Dominik Testen.

»Norci!« je zavreščal Presveta Moštaca.

»Boš šel k hudiču!« je zarohnel Okrogličar, stegnil svojo težko roko, jo položil Arnacu na drobceno koničasto glavo ter ga z enim samim sunkom potisnil pod mizo.

»K hudiču!« je potrdil stražmojster. Nato pa je uradno dodal: »V imenu postave, vsi smo tudi norci. Samo vsak je drugačen!«

»Prav!« je zagrmel Okrogličar. »Vsi smo norci! In vsi smo mučeniki! Peregrin, zaigraj še enkrat!«

»Peregrin, še enkrat! Še enkrat!« je zabučalo.

»V imenu postave, še enkrat!« je zarjovel stražmojster, udaril po mizi in tako belo pogledal, da se mu je Peregrin nasmehnil in prikimal. Zaigral je še enkrat in še enkrat, in potem je igral in pel do same noči. Ljudje pa so pili, se smejali in jokali.

Ko se je znočilo, so stopili v sobo Luka, Furlan Rusepatacis in Matic Enaka Palica. Prišli so po Tantantadruja, da bi se skupaj odpravili k Hotejcu spat. Toda obstali so in zavzeto poslušali igranje na kravje zvonce. Bilo je tako lepo, da še Furlan Rusepatacis ni niti enkrat zaničljivo prhnil.

Naposled pa se je le bilo treba posloviti. Tantantadruj je stopil k Peregrinu in ga prosil, naj mu vrne zvonce.

»Tantantadruj, pusti nam zvonce!« so prav iz dna razneženega in razburkanega srca zaprosili ljudje. »Druge ti kupimo! Še lepše! Čisto nove!«

»Ne, ne!« je s smehom odkimal Peregrin. »Zanj so samo ti zvonci pravi. To boste že razumeli, saj ste še dovolj pametni!«

In res so razumeli. Tantantadruj pa jih je tudi po svoje razumel, zato jih je potolažil:

»Tantantadruj, saj vam jih bom še posodil, ker zdaj ne bom umrl.«

»Saj boš umrl! Saj boš umrl!« je prijazno in bodrilno zagrmelo od vseh strani.

»V imenu postave pokorno izjavljam, da boš res umrl!« je zagolčal tudi pijani stražmojster Dominik Testen, ki je bil tako pretresen, da je pustil vnemar debele solze, ki so se mu trkljale po zariplih licih.

Tantantadruj se je hvaležno oziral po razgretih obrazih in mokrih očeh, Peregrin pa mu je medtem obesil vrv z zvonci čez ramena, jo prekrizal na prsih in ovil okrog pasu.

»Zdaj pa k Hotejcu in božorno-boserna!« je ukazujoče zagrmel Luka, po vojaško pozdravil in se obrnil proti vratom. Rusepatacis, Matic Enaka Palica in Tantantadruj so ubogljivo stopili za njim.

Prav v tistem hipu pa so se odprla vrata in na pragu se je prikazal Batov Janez, ki so mu rekli Janez Žakaj. To je bil norec svoje vrste, zelo resen in mrk. Ni bil ne slab ne nevaren, vendar so se ga skoraj vsi izogibali, ker je s svojim večnim, sesljajočim »Žakaj?« spravil marsikoga v zadrego in slabo voljo. Tudi zdaj ga je pozdravil samo Najdeni Peregrin:

»Janez, kar naprej, da bomo vsi na enem kupu, čeprav je svet tako velik!«

»Žakaj je svet velik?« je takoj vprašal Janez Žakaj.

»Zato, ker je človek majhen!« se je nasmehnil Peregrin.

»Žakaj je človek majhen?«

»Zato, da težko živi!«

»Žakaj človek živi?«

»Zato, da boga slavi!« je zavreščal Presveta Moštaca in švignil kvišku.

»Pod mizo ti!« je zagrmel Okrogličar in mu spet položil težko roko na koničasto glavo.

»Žakaj pod mizo?« je vprašal Janez.

»Zato, ker nas mori!« je odbil Okrogličar.

»Žakaj vaš mori?«

»Ne mori še ti!« je naveličano zakričal Okrogličar in stopil k njemu s kozarcem vina. »Na, pij! Zlato je kakor sonce!«

»Žakaj je šonče?« je mrko vprašal Janez.

»Zato, ker ni mesec!« je s smehom odbil Peregrin.

»Žakaj je mešček?«

»Zato, da nam daje mesečino!«

»Prazne marnje!« je Okrogličar zaničljivo zavrnil Peregrina. »Zato, da nam kisle repa ne segnije v čebrih!«

Vsi so se zakrohotali. Sredi krohota pa je Presveta Moštaca švignil kvišku in nenavadno sovražno zavreščal:

»Naj vam kar segnije!«

Te besede niso bile tako strašne, zakaj naposled je bilo v gostilni tudi nekaj takšnih mož, ki niso živeli samo od kisle repe. A vendar so bili spričo žalitve blaga vsi tako prizadeti, da so utihnili in se grozeče ozrli v Presveto Moštaco. Sam vrag ve, kaj bi se bilo zgodilo z njim, če ga ne bi bil rešil stražmojster; ta je namreč v sveti jezi udaril po mizi, mu s tresočo se roko pokazal vrata in zakričal:

»Ven! V imenu postave, ven!«

»Ven! Ven!« so v zboru zahrumeli vsi in Presveto Moštaco skoraj dobesedno vrgli iz gostilne.

»Žakaj ven?« je mrko vprašal Janez, ko so se zaprla vrata za pobožnjakarjem.

»Konec!« je zdaj že ves iz sebe zarjovel stražmojster. »V imenu postave, nobenega žakaja več!«

Okrogličar je planil k Janezu, da bi ga utišal:

»Nehaj, duša božja! Nehaj! Saj je že dovolj žalostno! Pepa, daj še dva litra!«

»Še dva litra!« so zakričali tudi drugi ter z nekakšnim brezupnim junaštvom udarili po mizi. In zakaj ne bi? Saj je bil vendar veliki semenj, semenj potreb in želja, semenj tisočernih vprašanj, ki so ostala brez odgovorov, pa tudi kadar so prejela odgovor, je bilo pravzaprav samo novo vprašanje. In zato res niso potrebovali še Janezovih zakajev.

»Janez, pij! Janez, pij!« so kričali in s kozarci silili vanj.

»Žakaj naj pijem? Žakaj naj pijem?« je trmasto vztrajal Janez in mrko gledal.

»Žakaj?« je Okrogličar z obupano naveličanostjo vrgel roke kvišku. »Zato, ker bo vse vzel hudič!«

»Žakaj bo vse vzel hudič?«

Tedaj je zažvenketalo in zagrmelo; stražmojster Dominik Testen je sunkovito odpahnil mizo, počasi vzdignil svoje zavaljeno telo ter se nato s stisnjenimi pestmi začel pomikati proti Janezu. Toda preden je naredil pet korakov, so se vrata široko odprla in na pragu se je spet prikazal Presveta Moštaca; vzdignil je dolge roke in zavreščal na vse grlo:

»Znamenja na nebu!... Mesec je krvav!... Vojna bo!...«

Vsi so utihnili in za hip okameneli.

»Pha!« je v tišino prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

Tantantadruj ga je odpahnil, skočil korak naprej in hrepeneče vprašal:

»Tantantadruj, ali bom zdaj umrl?«

»Ti si nor!« je Luka butnil vanj. »Če je mesec krvav, se pravi, da bo dež. Pojdimo spat!« Odločno se je nameril proti vratom in spotoma pozdravil po vojaško in zagrmel: »Božorno-boserna!«

Tantantadruj, Matic Enaka Palica in Rusepatacis so ubogljivo stopili za njim. In medtem ko so okajeni in pijani možakarji še zmeraj nekoliko izgubljeno gledali drug drugega, so norci mirno in pametno odšli iz gostilne.

V

Tantantadruj je obstal pod obokom in z njim so nehote obstali tudi ostali trije. Bila je noč in v mrzli mesečini je bil trg prostran kot puščava. In bil je tudi prav tako prazen. Nikjer ni bilo več nobene stojnice, kakor bi jih bil veter odpihnil z blagom in sejmarji vred. Samo na drugem koncu je še stal vrtiljak. Toda ni bil več pisan in živ in prešerno glasen, kakršen je bil čez dan, ko je noro vrtel vriskajočo mladino. Zdaj je bil podoben nekakšnemu velikanskemu črnemu okostnjaku, ki je izgubil svojo lobanjo in je zato z razširjenimi rokami brezupno onemel v nočnem vetru.

Veter je bil oster in jezen. Vrtinčil je prah in smeti in kose papirja, ki so se zibali v zraku kakor velike umazane snežinke. Pravzaprav se je vse zibalo. Zibale so se starinske, okovane svetilke nad gostilniškimi vrati in zibale so se plašne sence, ki so jih metale po trgu. Zibale so se obletele veje starega kostanja in pod njim so se na tleh zibale črne čipke, ki so jih te skrotovičene veje tkale s svojimi sencami. In ker so se zibale veje, se je nad njimi zibal tudi mesec, ki je visel izpod neba. Bil je res krvav in ne več popolnoma okrogel, in visel je nizko, kakor bi nad praznim sejmiščem svetil še edini, neugasli, a že obtolčeni lampijon.

»Gremo!« je tako odločno zagrmel Luka, da jih je odmev njegovega glasu skoraj vrgel izpod oboka. Postavili so se v gosjo vrsto in jo ubrali čez trg. Prvi je cingljal Tantantadruj, drugi je hodil Matic, ki je tiščal pod pazduho na pol ostrgano palico, tretji se je zibal košчени Furlan Rusepaticis in opletal z dolgimi rokami, zadnji je korakal Luka Božorno-boserna; korakal je tako trdo, da se je včasih izpod njegove lesene noge, ki je bila okovana s konjsko podkvijo, ukresala iskra. Molče in resno so odšli v dolgo zimsko noč, kakor bi nesli od zbeganih ljudi, ki so jih pustili za sabo, usodno sporočilo ali potrebno tolažbo novemu človeku, ki šele čaka na življenje tam nekje v daljnem jutru.

Po dolgem so premerili trg, zavili okrog črnega vrtljaka in se nato začeli vzpenjati po klancu proti cerkvi. Ko so šli mimo župnišča, so se ozrli v razsvetljena okna, ki so tako toplo žarela, kakor bi bilo za njimi zaprto samo zlato sonce.

»Tantantadruj, zakaj ni bila prava!« je očitajoče vzdihnil norček.

Nihče mu ni odgovoril. Molče so zavili navkreber proti široki polici, kjer je bilo vse, kar je bilo kaj vredno: njive in travniki, pokopališče s cerkvico in Hotejčev dom.

Na polici je bil veter že skoraj burja. In kako je bil oster! Rezal je do kosti. Nesrečniki so se stisnili v lopo pokopališke cerkvice, da bi se v zatišju oddahnili, preden jo mahnejo čez odprta polja k Hotejcu.

Tantantadruj se je zamaknil v pokopališče, ki je bilo v tej čisti mesečni noči kljub mrazu tako lepo in vabljivo. Visoke ciprese so se upogibale v vetru kakor velike sveče in namesto plamenov so na vseh konicah gorele zvezde. Pod njimi se je belila pot in ob poti beli kamni s pozlačenimi napisi.

»Tantantadruj, vse zvonce imam!« je vzdihnil norček.

Nihče ni odgovoril. Bilo je, kakor bi veter odnesel njegove besede, zato je vzdihnil nekoliko glasneje:

»Tantantadruj, zdaj bi res lahko umrl!«

Še so vsi molčali. Zato pa se je po premolku prijazno oglasil Matic Enaka Palica in žalostno ponovil zadnje besede:

»Bi lahko umrl!...«

»Pha!« je sitno prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Mir!« je Luka jezno zagrmel vanj. »Zakaj pa ne bi umrl, a? Zakaj ne bi umrl?«

Furlan je molčal, in ker je molčal, je spet odgovoril Matic:

»Zakaj ne bi umrl?«

»Zakaj ne bi?« se je še bolj razburil Luka, ki je bil dobrega srca in se mu je Tantantadruj smilil. »Ta župnik je nor!«

»Tantantadruj, bili so štirje župniki!« je povedal norček.

»Štirje!« se je začudil Luka. »Štirje župniki? Štirikrat nori!«

»Tantantadruj,« se je tožeče oglasil norček. »rekli so, počakaj, da odbije tvoja ura.«

»Ura?« je poskočil Luka. »Kakšna ura? Ali imaš ti uro?«

»Tantantadruj, nimam!« je veselo odvrnil norček. »Nikdar nisem imel nobene ure!«

»No, vidiš! Rad bi vedel, zakaj potem govorijo o uri!«

»Tantantadruj, ne vem!« je zastokal norček, kakor bi bil kriv.

»Treba je vprašati!« je zagrmel Luka. »Jutri boš šel in boš vprašal!«

»Tantantadruj, bom šel,« je rekel norček, nato pa se je spet potožil: »In potem so rekli, vsak mora trpeti, preden pride do jame.«

»Trpeti?« je vprašal Luka. »Ali še nisi trpel?«

»Tantantadruj, ne vem.«

»Hja?« se je popraskal Luka. »Nemara pa si.«

»Tantantadruj, nemara pa sem,« se je oddahnil norček.

»Toda zakaj je treba trpeti, če hočeš priti do jame?« se je Luka spet razburil. »Zakaj pa je treba trpeti, če smo že prišli!«

»Tantantadruj, smo že prišli?« se je začudil norček.

»Jama je tam!« je zagrmel Luka in zmagoslavno pokazal na pokopališče.

»Tantantadruj, jama je tam!« je veselo vzdihnil norček.

»Jama je tam!« je pribil Luka. »In če je še ni, jo izkopljemo, pa božorno-boserna!«

»Tantantadruj, če je ni, jo izkopljemo!« se je navdušil norček in stopil izpod zvonika.

»Kam pa greš?« je vprašal Luka.

»Tantantadruj, k jami!« je srečno odgovoril.

»Ne!« je odbil Luka. »Jutri. Zdaj gremo k Hotejcu spat!«

»Tantantadruj, bomo šli pa potem spat, ko bom umrl!« je zaprosil norček.

»No, dobro!« je popustil Luka. »Bomo šli pa potem spat. Saj to bo hitro!«

»Pha!« je prhnil Furlan. »Raus e patacis —«

»Tiho!« je Luka zgrmel vanj. »Zdaj gremo na svet kraj!«

»Svet kraj!« je glasno ponovil Matic Enaka Palica, ki se je ustrašil gromkega Lukovega glasu.

Stopili so izpod zvonika, odprli zarjavela pokopališka vrata, ki so zaškripala v tečajih, in molče stopili po široki poti med cipresami, ki so šumele v vetru in se priklanjale. Na koncu poti so se obrnili na levo mimo mrtvašnice — in glej, kar nenadoma so se znašli pred jamo, pred sveže izkopano jamo.

»Tantantadruj, jama!« je zavzeto vzkliknil norček in obstal.

»Jama!« je zagrmel Luka in ponosno dodal: »Ali nisem rekel?«

»Tantantadruj, jama!« se je srečno oddahnil norček. »Ležem in umrem.«

»Ležeš in umreš, pa božorno-boserna!« je zagrmel Luka.

»Pha!« je prhnil Furlan. »Raus e patacis —«

»Ti si nor!« je siknil Luka. »In zdaj bodi tiho!«

»Bodi tiho!« je prestrašeno ponovil Matic Enaka Palica.

In bilo je tiho. In ker je bilo predolgo tiho, se je Luka obrnil k Tantantadruju:

»No, ali bo kaj?«

»Tantantadruj,« je trzil norček, kakor bi se zdramil iz lepih sanj, »župnika moram vprašati, če je prava.«

»Če je prava?« je užaljeno zagrmel Luka.

»Tantantadruj, saj moram prej povedati župniku!« je opravičujoče zastokal norček.

»Pha!« je zaničljivo prhnil Furlan.

»Tiho!« je odločno zagrmel Luka. »Če mora vprašati, mora vprašati!«

»Mora vprašati!« je hitro ponovil Matie.

»In vprašal bo takoj!« je odločil Luka. »Kar zdaj gremo k župniku, pa božorno-boserna!«

»Tantantadruj, gremo!« se je tako veselo zasukal norček, da so živo zacingljali njegovi zvonci.

Obrnili so se, šli s pokopališča in se spustili nazaj s police. Po prstih so se približali župnišču, po prstih so stopili do okna in pogledali skozi reže priprtih temnic — in ostrmeli so, da jim je zaprlo sapo, zakaj soba je bila vsa zlata. Zlat je bil Kristus na steni, temnozlata je bila knjižna omara in zlati so bili napisi na hrbtih knjig. Na mizi je stal zlat svečnik s šestimi roglji, v njih so bile bledozlate debele voščenke, ki so gorele z živimi zlatimi plameni. Temnozlate so bile pečene goske na podolgovatem krožniku z zlato obrezo, bledozlata je bila sredica maslene pogače in temnozlata njena skorja. Zlate rožice so bile na steklenici in na kozarcih in sončnozlato je bilo vino, ki se je svetilo v njih. Okrog mize so sedeli župniki in njih okrogli obrazi so bili škrlatnozlati; s temeni so se naslanjali na steno, zapirali oči in odpirali usta, da so se jim svetlikali zlati zobje, ter prepevali s polnimi temnozlatimi baritoni:

»Oo-ooo... Oo-ooo...«

»Tantantadruj, ali so srečni?« je vprašal norček.

»Pha!« je zaničljivo prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Mir!« je zagrmel Luka. »Ti si nor!«

Župniki so na mah prenehali peti. Odprli so oči, počasi zasukali glave ter pogledali tako začudeno in tako strogo, da se je Tantantadruj ustrašil. Planil je od okna, da so zacingljali vsi zvonci, in se pogнал v beg. Za njim so odskočili tudi ostali trije. Tekli so, kolikor so jim dale noge. Ustavili so se šele za cerkvenim obzidjem. Potuhnili so se za debelo murvo in čakali, kaj bo.

Težka vrata župnišča so se odprla in širok pas zlate luči se je v snopu razgrnil po dvorišču. Potem se je v tistem snopu prikazala mogočna črna senca. Zamajala se je, kakor bi pometala pred pragom, in nato strogo poklicala:

»Tantaradra!«

Tantantadruj se je stresel in se premaknil, kakor bi se hotel vrniti.

»Ne nori!« je rekel Luka in ga potegnil k sebi.

»Tantaradra!« je senca zaropotala glasneje in bolj strogo.

»Pha!« je zaničljivo prhnil Rusepaticis.

»Tiho!« je zagrmel Luka. »Župnik je zdaj hud!«

»Zdaj hud!« je preplašeno potrdil Matic in se stisnil k Luki.

»Tantaradra!« je še enkrat, in po glasu sodeč, nepreklicno zadnjič poklicala senca. »Če si, se oglasi in stopi sem! Če te ni, potem daj mir!«

Tantantadruj se je spet premaknil.

»Daj mir!« je ukazal Luka in ga potegnil nazaj.

Senca se je še enkrat in zelo hudo zamajala, nato pa počasi izginila. Z njo je izginil tudi snop zlate luči in vrata so se s treskom zaprla.

Nesrečniki so se glasno oddahnili in nekaj časa molčali. Potem pa je norček obupano zastokal:

»Tantantadruj, kako bom zdaj vprašal, če je prava?«

»Je že prava!« je jezno zagrmel Luka. »Ali ni rekel, da je treba priti do jame?«

»Tantantadruj, tako je rekel,« se je oddahnil norček.

»No, potem je prava!« je pribil Luka. »In zdaj se vrnemo in te pokopljemo!«

»Tantantadruj, pokopljete me in bom umrl!« je zadovoljno rekel norček in se kar obrnil navkreber.

»Umr!« je ponosno zagrmel Luka, »Umr! pa božorno-boserna!«

»Pažornoserna!« je srečno ponovil Matic Enaka Palica.

Vrnili so na polico in zavili na pokopališče. Veter je bril še bolj ostro in črne ciprese so se priklanjale skoraj do tal. Tantantadruju pa je bilo čudno toplo pri srcu. Spomnil se je tistih treh svetlosivih golobov, ki so dopoldne stopicali pred cerkvijo in nato vsi srebrni odleteli poševno v nebo. Zdaj pa se je tisoče in tisoče prav takšnih golobov v mogočnem loku poševno spuščalo z neba. V nenehnem srebrnem traku so leteli nizko med črnimi cipresami, ki so kar drhtele v živem vetru njihovih kril. S toplimi puhastimi trebuščki so se skoraj dotikali Tantantadrujeve glave, nato pa spet v mogočnem loku poševno drseli v nebo. Tako jasno je videl, kako hitijo nad njegovo glavo, da mu sploh ni bilo treba pogledati kvišku.

»Tantantadruj, koliko jih je!« je veselo vzkliknil in poskočil, da so zacingljali vsi njegovi kravji zvonci.

»Nikar ne nori!« ga je pokaral Luka. »Tukaj smo na svetem kraju.«

Tantantadruj se je zresnil in se ozrl kvišku. Golobov ni bilo več. Pomislil je, da so zdaj že nad domačo vasjo, zato se je spomnil hrome Jelčice.

»Tantantadruj,« se je obrnil k Luki, »ali boš povedal Jelčici, da sem umrl?«

»Seveda bom, kadar bom šel mimo,« je prikimal Luka. »Ali zdaj tam kaj zidajo?«

»Tantantadruj, nič ne zidajo.«

»No, kadar bodo zidali in bom šel tam mimo, bom že povedal,« je mirno rekel Luka.

»Tantantadruj, boš videl, kako bo vesela. Tudi ona bi rada umrla.«

»Je že prav!« je suho zaključil Luka, ki je bil že nestrpen. »Tukaj je jama.«

»Tantantadruj, tukaj je!« je srečno prikimal norček. »In zdaj?«

»Zdaj se kar spusti noter!« je rekel Luka.

»Tantantadruj, ali ne bomo nič zapeli?«

»Revežem nikdar ne pojejo!« je zviška odbil Luka.

»Ne pojejo!« je mrmraje potrdil Matič Enaka Palica.

»Tantantadruj, samo malce bi zapeli!« je prosil norček.

»Pha!« je prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Tiho!« je zagrmel Luka. »Prav lahko bi malo zapeli, a je preveč mraz!«

»Tantantadruj, Jelčica pravi, da petje ogreje!« ga je skušal navdušiti norček.

»Jelčica je še otročja!« je odbil Luka.

»Tantantadruj, vsi pravijo, da je pametna!« ga je očitajoče zavrnil norček.

»No, če bi tako rad pel, bomo pa potem zapeli,« se je omehčal Luka.

»Tantantadruj, a potem ko bom umrl?« je veselo vprašal.

»Potem ko boš umrl,« je prikimal Luka. »Zdaj se mudi. Saj vidiš, da je pozno. Hotejec bo hud. Ti se kar v jamo spravi!«

»Tantantadruj, saj že grem!« je ubogljivo rekel norček, hitro sedel na rob jame in nato bliskovito zdrsnil vanjo.

Luka se je sklonil nad temo in nestrpnostno spraševal:

»No, kako je? Kako je?«

»Tantantadruj, kako je toplo!« je srečno vzkliknilo iz teme.

»Toplo?« se je začudil Luka. »Ali ni vetra?«

»Tantantadruj, prav nobenega vetra ni.«

»Počakaj, grem pogledat!« je rekel Luka. Spustil se je v jamo, počepnil in zadovoljno ugotovil: »Res je, nobenega vetra ni.« Nato pa je ponosno zagrmel: »Ali nisem zmeraj govoril, da je treba zidati navzdol, malo po ravnem, potem pa naravnost v zemljo!«

»Naravnost v zemljo!« je navdušeno ponovil Matic Enaka Palica.

»Tantantadruj, zdaj pa pojdi ven, da bom legel,« je norček nestrpno rekel Luki. Spustil se je na kolena in se začel pripravljati, da bi se zleknil, pa ni imel kam položiti glave.

»Matic, poišči kamen!« je ukazal Luka. »Lep kamen!«

»Lep kamen!« je ubogljivo ponovil Matic in ga tudi takoj poiskal.

Luka je kamen položil, kakor je treba in zlezel iz jame. Počakal je nekaj trenutkov, nato pa je vprašal:

»Ali že ležiš?«

»Tantantadruj, ležim.«

»No, potem pa začnimo!« je ukazal Luka, zgrabil prgišče zmrzle zemlje in jo vrgel v jamo. Rusepaticis in Matic sta storila prav tako. Tedaj se je skoraj prestrašeno oglasilo iz dna:

»Tantantadruj, zvoniti smo pozabili!«

»Res je!« je pritrdil Luka. Obrnil se je k Maticu in ukazal: »Matic, zvonit! Z vsemi tremi pa božorno-boserna!«

»Pažornoserna!« je ubogljivo prikimal Matic Enaka Palica, se pri priči obrnil, skoraj stekel k cerkvi, pograbil za vrvi in s svojimi močnimi rokami razmajal vse tri zvonove.

VI

Sredi noči so zadoneli zvonovi. Nenavadni, viharne udarci so se kot skale valili s police in padali na trg. Gostilne so utihnile, roke s kozarci so okamenele na pol poti od mize do ust, oči so debelo zazijale, ušesa z grozo prisluhnila.

»Sodni dan!« je v molk zavreščal Presveta Moštaca.

»Trapa!« je zarohnel Okrogličar in ga sunkovito potisnil pod mizo. »Gori!«

»Gori!« je uradno potrdil stražmojster Dominik Testen in tako ognjevitno planil na noge, da se je takoj spet sesedel.

»Gori! Gori! Gori!« so zakričali najrazličnejši glasovi. Vsi so se pognali iz gostilne, se zbegano vrteli po trgu in iskali rdečega petelina. Toda ker ga niso našli, so se kakor na ukaz zapodili proti farni cerkvi.

Med njimi se je hrabro opotekal tudi stražmojster, zakaj red in mir sta bila v njegovih rokah. Te svoje dolžnosti se je tako dobro zavedal, da je v preveliki vnemi pozabil v gostilni čelado in sabljo, zato pa je svetil s svojo plešo, mahal z rokami in mogočno hreščal:

»Izpod nog! V imenu postave, izpod nog!«

Vsa okna so se razsvetlila. Iz hiš so drveli na pol oblečeni ljudje, spraševali in vpili. Odgovora seveda ni bilo, zato so se pridružili hrumeči trumi, ki se je valila proti cerkvi. Tam so že stali vsi župniki s klobuki in dolgimi pelerinami kakor štirje velikanski črni spomeniki, cerkovnik pa je v strahu poskakoval pred njimi in kričal:

»Na pokopališču zvonil! Na pokopališču zvonil!«

»Sodni dan! Mrtvi vstajajo!« je v grozi zavreščal Presveta Moštaca.

»Trapa!« je spet zarohnel Okrogličar. »Če ne boš tiho, te bom tako ubrisal, da še na sodni dan ne boš vstal!«

»V imenu postave, red in mir!« je uradno zarjovel stražmojster. »Ženstvo zadaj, moštvo spredaj! In zdaj gremo na pokopališče!«

Ukaz je bil tako odločen in tako pogumen, da v trgu niso ostale samo ženske, temveč tudi precej moških, ki so bili ženskam podobni. Junaki pa so se pognali navkreber. Vsi zasopli so prihrumeli na polico, se zakadili proti cerkvi in že od daleč kričali:

»Kje gori? Kje gori?«

Ko so zagledali Matica, ki je zvonil na vse pretege, so najprej obstali in ga debelo pogledali, nato pa so butnili vanj:

»Matic, kje gori?«

»Kje gori?« je prestrašeno ponovil Matic Enaka Palica.

Prisopihal je stražmojster, zgrabil Matica za rame in ga stresel ter uradno zagrmel:

»V imenu postave, kje gori?«

Matic je od strahu spustil vrvi in pokazal proti pokopališču.

Zdaj je stražmojster debelo pogledal in onemel. Nato so vsi onemeli in se ozrli v črne ciprese, ki so vršale v vetru. Za njimi ni bilo videti nobenega ognja.

»Ali gori?« je po premolku vprašal stražmojster.

»Ni videti.«

»Ni videti,« je potrdil stražmojster, se obrnil k Maticu in strogo zarohnel:

»Zakaj si zvonil?«

»Zvonil,« se je stresel Matic in pokazal proti pokopališču.

»Hej, kje so pa drugi norci?« se je zdaj spomnil Okrogličar. »Kje je Luka? Kje je Rusepatadis? In kje je Tantantadruj?«

»Tantantadruj,« je ponovil Matic in spet pokazal proti pokopališču.

Možje so glasno zajeli sapo, stražmojster pa je vprašal:

»In kaj delajo tam?«

»Delajo tam,« je prestrašeno ponovil Matic.

Možje so se spogledali in se spet ozrli v črne, grozeče ciprese, toda nihče se ni premaknil. Naposled pa je stražmojster le pokazal, kaj je uradna dolžnost in kaj je pogum. Potegnil je Matica predse, ga obrnil proti pokopališču in uradno ukazal:

»V imenu postave, naprej!«

»Postave naprej!« je prestrašeno ponovil Matic in se hitro prestopil. Možje so tiho stopili za njim. Ko so prišli med ciprese, ki so grozeče vršale v vetru in se sklanjale nadnje kakor razbičana grešna bitja, se je od mrtvašnice najprej oglasilo cingljanje kravjih zvoncev, nato pa nenavaden tercet. Angelski glas in dva basa, prvi poln in gromovit, drugi skrhan in nestanoviten, so z velikim zanosom zapeli Tantantadrujevo pesem:

»Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mráz...«

Možje so obstali kakor okameneli, Matic pa je mirno korakal naprej po beli peščeni poti.

»Stoj!« je zahropel stražmojster.

Matic je obstal in se obrnil.

»V imenu postave, povej zakaj pojejo!« je uradno zahreščal stražmojster.

»Pojejo,« je prestrašeno vztrepetal Matic in z roko pokazal proti mrtvašnici.

Stražmojster je še enkrat zahropel in za njim je zahropla vsa dolga moška vrsta. Potem si je obrisal potno plešo, se zravnal in z grobnim glasom takole oznanil:

»Možje, moja dolžnost je, da grem naprej, vi pa — kakor veste!«

Za njim je pritrdilno zamrmralo. Stražmojster se je izprsil in stopil za Maticem. Možje so se tiho premaknili za njim. Šli so po prstih, počasi in potuhnjeno, kakor bi se bližali nevarni zveri. Ko so prišli do mrtvašnice, je bila pesem pri kraju. Samo polni bas, ki je v zanosu najbrže pozabil, da je pesmi že konec, je še enkrat gromovito zabobnel:

ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj...«

Matic je zavil na levo, in ko je obstal pri Luki in Rusepatacisu, sta že klečala na tleh in z rokami hitro metala zmrazilo zemljo v jamo.

»Božorno-boserna!« je zagrmel Luka in po vojaško pozdravil. Stražmojster je od presenečenja komaj izdaval:

»V imenu postave, kaj delata tukaj?«

Še preden sta utegnili odgovoriti, se je veselo oglasilo iz jame:

»Tantantadruj, zdaj sem umrl!«

»Kaj? Kaj?« je zajeceljal stražmojster in se tako nevarno zamajal, da bi padel v jamo, če ga ne bi zgrabile močne Okrogličarjeve roke.

»Kaj je? Kaj je?« je završalo iz ozadja.

»Norčka so živega zakopali!«

»O groza!« je zavreščal Presveta Moštaca. »Zgrabite jih! Zgrabite jih!«

»Tiho!« je zagrmel Luka. »Tukaj smo na svetem kraju!«

»Tako je!« je pribil stražmojster, ki je že prišel k sebi. »In naj se nihče ne meša v moje posle! V imenu postave, držite jih!« je pokazal v Luko, Rusepaticisa in Matica. Nato se je obrnil k jami in uradno pozval Tantantadruja: »V imenu postave, vstani!«

»Tantantadruj, jaz sem zdaj umrl!« se je uporno oglasilo iz jame.

»V imenu postave, vstani!« je stražmojster zvišal glas.

»Tantantadruj, prišel sem do jame in sem umrl!« je trmasto vztrajal norček, ne da bi se ganil.

Stražmojstra je ta neubogljivost tako razkačila, da se je zamajal in zarjovel:

»V imenu postave, iz jame ven!«

»Kdo rjove na njivi večnega počitka?« je zdaj zagrmelo za možmi.

Hitro so se razmaknili in pripravili pot vsem štirim župnikom, ki so v dolgih pelerinah stopili naprej kakor štirje velikani. Stražmojster se je zravnal, kolikor je bilo v njegovih močeh, po vojaško pozdravil in uradno sporočil:

»Pokorno javljam, da so norci norčka zakopali!«

»Saj je še živ!« je hitro povedal Okrogličar.

»Živ je,« je pritrdil stražmojster, »toda noče iz jame!«

Župnik ga je odpahnil, se obrnil k jami in strogo vprašal:

»Tantaradra, kaj pa je zdaj to?«

»Tantantadruj, prišel sem do jame in sem umrl!« je odgovoril norček. »Saj bo prava?«

»Ooo!...« so v zboru zategnili tuji župniki in zmajali z glavo.

»Ne, ne bo prava!« je odbil domači. »Če ležeš v jamo, ne umreš, temveč si samo zasut!«

»Tantantadruj, samo zasut!« je brezupno zastokal norček.

»Zasut! In zdaj vstani!«

Tantantadruj je glasno zajokal, a je vseeno vstal in moške so ga potegnili iz jame.

Župnik je vzdihnil in si obrisal znojno čelo, nato se je spet zavil v pelerino in ukazujoče rekel:

»Vrnimo se zdaj k cerkvi!«

Spustili so se s police in se zbrali na ploščadi pred cerkvijo. Župniki so se postavili v vrsto kot sodniki, in domači je ukazal pripeljati vse štiri nesrečnike.

»To, kar ste nocoj storili,« jim je strogo rekel, »je velik, zelo velik greh!«

»To je zločin in odgovarjali bodo po postavah!« je pribil stražmojster.

»Pha!« je zaničljivo prhnil Furlan. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Kaj?« je zarohnel stražmojster in skočil naprej.

»Ti si nor!« je Luka zagrmel vanj.

»Dominik, ne nori!« ga je poklical župnik.

Stražmojster se je umaknil, župnik pa je vzdignil roko in požugal:

»Da mi nikdar in nikjer več ne stopite na pokopališče! Ste razumeli?«

»Razumeli pa božorno-boserna!« je zagrmel Luka.

»Pažornoserna,« je prestrašeno ponovil Matic Enaka Palica.

»Tako!« je prikimal župnik. »In zdaj se boste razšli. Vsak po svoji dolini —«

»Gospod župnik!« se je zdaj oglasil Hotejec in se prerinil naprej. »Pustite jih nocoj meni, da se pogrejejo in prespijo!«

»Hotejec, saj imaš prav,« je priznal župnik. »Toda oglasil si se prepozno. Kar sem rekel, sem rekel!«

»Saj lahko prekličete.«

»Nikdar ne preklicujem!« ga je strogo zavrnil župnik. »Kar sem rekel, sem rekel! Zdaj se bodo razšli in vsak bo šel po svoji dolini. Ti Luka ob Soči navzgor!!«

»Navzdol!« se je odločno uprl Luka. »Navzdol pa božorno-boserna!«

»Dobro, navzdol!« je popustil župnik. »Boš šel pa ti navzgor,« se je obrnil k Furlanu.

»Pha!« je prhnil Rusepatacis. »Raus e patacis, repa in krompir!«

»Ti, Matic, boš šel ob Bači domov!«

»Ob Bači domov,« je ubogljivo zamoljal Enaka Palica.

»Ti pa,« se je obrnil k norčku, »ob Idrijci in tudi domov!«

»Tantantadruj, domov!« je skoraj zajokal norček.

»In zapomni si še nekaj!« je z globokim glasom rekel župnik.
»Ti sploh ne boš umrl!«

»Tantantadruj, sploh ne bom umrl?« je tako vztrepetal norček, da so zacingljali vsi njegovi zvonci.

»Ne!« je pribil župnik. »Če boš še hotel umreti, sploh ne boš umrl!«

»Tantantadruj, saj ne bom hotel več umreti!« je zajokal norček in se s sklenjenimi rokami pognal proti njemu. »Saj ne bom hotel več umreti!«

»Ali res ne?« je vprašal župnik.

»Tantantadruj, ne, ne več!« je odkimal norček in takoj nato z novim upanjem v glasu vprašal: »Ali bom potem umrl?«

»No, potem bomo videli!« je milostno rekel župnik. »Zdaj pa se razidite in mir z vami! In razidite se tudi vi,« se je obrnil k svojim faranom, »in hvalite boga, da ni bilo kaj hujšega!« Nato je pokimal svojim sobratom in vsi so slovesno odšli v župnišče.

Štirje nesrečniki so se napotili vsak v svojo smer, ženske so izginile v hiše, moški pa so se spustili na trg. In spet so se napolnile gostilne in spet so zahrumele, zakaj nenavadni dogodek je bil dovolj velik vzrok, da so lahko novi štefani romali na mizo.

Župniki so se vrnili v zlato sobo z zlato lučjo in zlato toploto. In ko je kuharica prinesla steklenico zlatega, zavretega vina, dišечеga po cimetu in nageljnovih žbicah, so se spet nasmehnili. Nalili so si kozarce, si pogreli prste, usta in želodce. Zlomili so vsak svoj kos temnozlate pogače in zmleli košček bledozlate sredice. Potem pa so se spet s temeni naslonili na steno, zaprli oči in odprli usta ter zapeli s polnimi, temnozlatimi baritoni:

»Oo-ooo... Oo-ooo...«

In medtem ko so župniki peli v zlati sobi in so v zakajenih gostilnah pili in hrumeli kmetje in bajtarji, trgovci in obrtniki, hlapci in dekle, prekupčevalci in mešetarji, mladi in stari, so že daleč tam zunaj, vsak po svoji prazni dolini, šli štirje norci. Zmrzla zemlja jim je zvenela pod nogami in mrzel mesec jim je svetil z neba, zakaj zimsko nebo je bilo jasno in jutro še daleč...

Zgodbe o Tantantadruju je konec. Uvod je nemara brez potrebe, popolnoma brez potrebe pa bi bil epilog. Prav dobro vem, da je zdaj vsaka beseda sploh odveč, a vendar mi razburkana duša ne da, da ne bi povedal še nečesa.

Najprej to, da ta zgodba ni več tako svetla, kakor jo je bila povedala moja mati. A kriv sem seveda sam. Takrat sem bil še otrok, poslušal

sem jo za veselje in kratek čas, zato je samo včasih zadišala po pelinu, zdaj pa, ko je po štiridesetih letih spet oživela, se je pokazalo, da se je v meni popolnoma zgrenila.

Druga stvar je še hujša. Od tistega trenutka, ko sem v svojem prividu videl, kako so štirje norci prišli iz gostilne in kar obstali, ker so zagledali prazni trg, okostnjaški vrtiljak in nizki krovi mesec, ki je kot edini, pozabljeni, a že obtolčeni lampijon visel nad izumrlim sejmiščem, me je začel preganjati še pošastnejši privid. Otepal sem se ga in otepal, stresal z glavo in si zakrival oči, da ne bi še bolj zagrenil ali nemara celo raztrgal privida moje zgodbe. Ko pa je bilo zgodbe konec, se mu nisem več upiral. Prepustil sem se mu.

In kaj sem videl?

Videl sem samega sebe, kako sedim na vrhu sveta, na suhem zidu pri borovem gozdičku nad Piranom. Ni bila več noč ne dan. Mesečina je bila tako bleda in prosojna, da je bilo v njeni svetlobi vse kakor iz ledu. Prešinil me je mráz, nato pa sem obstal nepremično, zakaj res je bilo vse ledeno. Ledene so bile hiše pod mano, ledeno je bilo morje, ledene so bile ciprese in beli kamni, ledeno je bilo drevje in ledeni so bili listi, tako ledeni, kakor so zledeneli že pred tisočletjem in več. In nisem videl samo pokrajine okrog sebe, videl sem vso zemeljsko kroglo, in vsa je bila zledenela in mrtva. Ledene in prazne so bile tudi tiste štiri moje doline, ki so po njih nekoč odšli moji štirje blagi norci. Vse je bilo mrtvo. Tudi peter je že zdavnaj umrl, popolnoma umrl, umrl do zadnjega diha. Na mrtvem nebu je poševno ležal samo en oblak, dolg in tenak kakor ledena sveča. In vedel sem, da to ni oblak, temveč zadnji zategli človeški krik, ki je zledenel. Nizko pod njim je visel mesec. Visel je za ostro konico ledenega stolpa stare katedrale in bil je preklan na dva kosa. In takšen je zdaj svetil nad zemeljsko kroglo, nad izumrlim sejmiščem človeštva. Bil sem sam, a saj tudi mene ni bilo več. Tukaj je lebdel samo moj preplašeni pogled, ki je tudi zledenel pred tisočletji in več. In...

Dovolj! Strašno me je stresel mráz. Švignil sem kvišku, a glej, prav tedaj je nebo spet oživelo in utrnila se je zvezda. Razveselil sem se je, kakor bi se vrnilo življenje. A le za hip. Takoj me je prešinila misel, če ni bil nemara samo izgubljeni mednebesni izstrelek. In ker sem še tako otročji, da pri slehernem zvezdnem utrinku tiho izgovorim svojo najglobljo željo, je moja preplašena in starokopitna duša zdaj glasno zašepetala:

»Da bi bil res zvezdni utrinek! ...«

Počasi sem šel iz borovega gozdička, po vojaško pozdravil staro soho okrušenega vojščaka in se spustil po kolniku. Na cesti sem se ozrl proti

pokopališču. Napis nad vrati se je srebrno zasvetlikal, kakor bi se mi hotel bodrilno nasmehniti.

»Resurrecturis!« sem mu hvaležno pokimal.

»Resurrecturis!« se je zasrebrikal v odgovor.

Pomahal sem mu in se obrnil proti domu. In spet sem bil ves poln plodovitega hrepenenja in rodovitne tesnobe. Šel sem po cesti in se nekoliko majal, zakaj bil sem vse: materin sin in bridki gusar brez enega uhlja in s črno zaplato čez oko, ostareli orel in osiroteli vrtiljak, preklani mesec in pokopališka cipresa, odmev svojega glasu in zategli zledeneli krik, ki zveni v mrtvem brezvetrju; bil sem Luka in Rusepatacis, Enaka Palica in Tantantadruj. Ni bilo lahko, a vendar sem vse nosil z nepojmljivo radostjo, zakaj bil sem tudi jata svetlosivih golobov, ki so v ne-nehnem srebrnem traku leteli skozi mojo dušo. Vse je vršalo okrog mene in nad mano in zato priznam, čeprav bi to utegnilo škodovati resnosti literature, da sem včasih poskočil kakor Tantantadruj. In zakaj ne bi poskočil? Saj sem vendar tiho prepeval tudi njegovo pesmico:

Na-a nebu je-e sonce,
na zemljici mráz.
Na-a-biram ja-az zvonce
in vsi so za vas ...
Ta-a-ta-an ta-a-ta-an
ta-a-an-ta-druj.
Ju-u-hu-u ju-u-hu-u
ju-hu-hu-hu-huj ...

NEZNANA DEŽELA

Jože Udovič

Vrt visoko nad morjem.
Tiha roka se dotika vej,
sega med pričakujoče rože,
potaplja se v senco,
bela od samih dišav.

Od kod so vse te vonjave?
So jih mogoče
pripeljala ognjena jadra
iz dežele za morjem?